

สรุป ปัญหาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในเรื่องการผลิต และสภาพการผลิตแตงโมในประเทศไทยพบว่า แตงโมเป็นพืชผักที่สามารถปลูกได้ในสภาพดินทั่วไป โดยเฉพาะในดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำได้ดี ไม่มีน้ำขัง เกษตรกรจึงสามารถปลูกแตงโมได้ทั่วประเทศ แตงโมมีอายุการปลูกเพียงประมาณ 80-90 วัน เกษตรกรจึงสามารถปลูกเป็นพืชเสริมรายได้ และยังสามารถปลูกเป็นพืชบำรุงดินได้อีกด้วย โดยการไถกลบให้กลับกลายเป็นปุ๋ยในดินต่อไป จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ปลูกแตงโมมาแล้วประมาณ 5-15 ปี โดยการเข้าพื้นที่เพาะปลูกสาเหตุที่เกษตรกรปลูกแตงโม เนื่องจากขายได้หมดในราคาที่เหมาะสม ปลูกแตงโมเป็นพืชเสริมรายได้ และปลูกแตงโมเป็นพืชหมุนเวียนกับการปลูกพืชหลัก เช่น ข้าว มันสำปะหลัง เป็นต้น

สำหรับวิธีการปลูก จะมีการเตรียมดินโดยการไถร่วนดิน และแรงงานสัตว์ในการไถพรวนดิน และใช้แรงงานคนในการปลูก การดูแลรักษาจะมีการกำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ยพรวนดิน ปรับสภาพหน้าดินไม่ให้เป็นหลุมบ่อป้องกันน้ำขัง และนําสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สิ่งที่รบกวนการเจริญเติบโตของแตงโมมากที่สุด คือ เพลี้ยไฟ ซึ่งทำให้ยอดแตงโมชะงักการเจริญเติบโตและโรคเหี่ยวซึ่งทำให้ต้นแตงโมมีอาการใบเหี่ยวเฉา แรงงานที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานจ้างเพราะต้องปลูกแตงโมให้เจริญเติบโตสม่ำเสมอกันทั่วทั้งไร่ เมล็ดพันธุ์ที่ใช้ทั้งหมดส่วนใหญ่ซื้อจากร้านค้าในตลาด ผลผลิตแตงโมที่ได้เกษตรกรจะขายให้พ่อค้าที่มารับซื้อถึงไร่ ความรู้ทางเกษตรที่นำมาใช้ในการปลูกแตงโม เกษตรกรได้รับจากเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกตาม ๆ กันมา และอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาในการปรับปรุงวิธีการปลูกและการดูแลรักษา

ในด้านการตลาด และราคาจำหน่ายแตงโม พบว่าภาวะการตลาดจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่ผลิตได้ เกษตรกรส่วนใหญ่ขายแตงโมให้แก่พ่อค้าที่มารับซื้อเป็นประจำถึงไร่ เพราะสามารถตกลงในเรื่องราคาได้ การชำระเงินค่าผลผลิตมักจ่ายเป็นเงินสดทันทีในขณะที่ทำการซื้อขาย บางท้องที่พ่อค้ามารับซื้อถึงไร่โดยจะเข้ามาที่ไร่ของเกษตรกรในขณะที่ต้นแตงโมกำลังเจริญเติบโตและจะสังเกตวิธีการดูแลรักษาของเกษตรกร แล้วจึงกำหนดราคาเพื่อวางเงินมัดจำไว้ก่อน เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวพ่อค้าจะนัดวันมารับแตงโม จากการสำรวจการรับซื้อแตงโมของพ่อค้า ส่วนใหญ่จะซื้อโดยใช้รถบรรทุกเป็นหน่วยตวง และกำหนดราคาเป็นตันรถบรรทุก

ซึ่งในปีการเพาะปลูก 2531/2532 1 ตันรกรทุกกลีบลือ ที่บรกรทุกแดงโมประมาณ 12-13 ตัน มีราคาประมาณ 14,000 - 17,000 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดและคุณภาพของแดงโม หรือจะมีราคาเฉลี่ยทั้ง 2 ฤดูกาลก็โลกรั่มละ 1.30 บาท อย่างไรก็ตามราคาของแดงโมจะเคลื่อนไหวตามปริมาณผลผลิตในประเทศ และความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งในแต่ละปีจะมีราคาขึ้นลงไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องมาจากความต้องการบริโภคแดงโมภายในประเทศไม่เปลี่ยนแปลง และผลผลิตที่ได้ก็อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

ผลจากการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกแดงโมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการแบ่งพิจารณาตามฤดูกาลเพาะปลูก คือ ฤดูฝนและฤดูแล้ง พบว่าในปีการเพาะปลูก 2531/2532 ต้นทุนค่าวัสดุการเกษตรเป็นอัตราส่วนที่สำคัญที่สุดของต้นทุนการผลิตแดงโมทั้งสิ้น ทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง คิดเป็นค่าวัสดุการเกษตรร้อยละ 53.98 และ 53.36 ของต้นทุนการผลิตทั้งสิ้นตามลำดับ ส่วนอัตราผลตอบแทนจากการปลูกแดงโม การปลูกแดงโมในฤดูแล้งจะให้อัตราผลตอบแทนมากกว่าในฤดูฝนไม่ว่าจะวัดในด้านของอัตราผลตอบแทนจากการขาย อัตราผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ การวัดสภาพรายได้-ค่าใช้จ่ายและการวิเคราะห์ตามเกณฑ์เงินสด ทั้งนี้เนื่องจากจากราคาผลผลิตที่แตกต่างกันในแต่ละฤดูกาล ซึ่งราคาผลผลิตในฤดูแล้งสูงกว่าในฤดูฝน¹ ขณะเดียวกันต้นทุนการผลิตในฤดูแล้งก็ต่ำกว่าด้วย² ทำให้ในฤดูฝนและฤดูแล้งมีอัตราผลตอบแทนเป็นร้อยละ 37.36 และ 51.45 ของต้นทุนการผลิตตามลำดับ และจากการคำนวณอัตราผลตอบแทนจากการขายพบว่าในฤดูฝนกับฤดูแล้งมีอัตราผลตอบแทนจากการขายร้อยละ 27.20 และ 33.97 ตามลำดับ ซึ่งหมายถึงในรายได้ทุก 100 บาท เกษตรกรได้รับกำไร 27.20 และ 33.97 บาท ตามลำดับ ดังนั้นการปลูกแดงโมในแต่ละฤดูกาลเกษตรกรควรปลูกแดงโมในช่วงฤดูแล้งมากกว่า แม้ว่าในช่วงฤดูแล้งจะมีผลผลิตแดงโมมาจากหลายพื้นที่ของประเทศ แต่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแหล่งแดงโมที่สามารถขายผลิตผลออกสู่ตลาดได้ก่อนภาคอื่น ๆ ราคาในช่วงแรก ๆ จึงยังดีอยู่ ในขณะที่การปลูกแดงโมในฤดูฝน เกษตรกรต้องเสี่ยงต่อโรคและแมลงศัตรูซึ่งสามารถแพร่ระบาดได้ในช่วงฤดูฝน อย่างไรก็ตามเกษตรกรควรติดตามราคาขายของแดงโมเพื่อที่จะเก็บช่วงระยะเวลาปลูกที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลผลิตแดงโมในระยะที่ต้องการพอดี

¹ราคาขายแดงโมเฉลี่ยต่อไร่ในฤดูฝนและฤดูแล้งมีค่าเท่ากับ 3,155.15 และ 3,391.94 บาท ตามลำดับ

²ต้นทุนการผลิตแดงโมเฉลี่ยต่อไร่ในฤดูฝนและฤดูแล้งมีค่าเท่ากับ 2,296.94 และ 2,239.60 บาท ตามลำดับ

จากการศึกษาถึงขั้นตอนการปลูกแตงโม การขายตลอดจนต้นทุนการผลิตและอัตราผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการลงทุนปลูกแตงโม พืชจะสรุปปัญหาในแต่ละขั้นตอนได้ดังนี้

1. ด้านการผลิต

1.1 การปลูกแตงโม ปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการปลูกแตงโม เช่น ปุ๋ย สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชต่างมีราคาสูง เกษตรกรยังไม่ทราบวิธีการให้ปุ๋ยตามความต้องการของพืชในแต่ละขั้นตอนของการเจริญเติบโต ทำให้มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้สูง การฉีดพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชก็เช่นกัน โดยมากเกษตรกรมักอาศัยการสังเกตและประสบการณ์ที่ผ่านมาในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช แต่เกษตรกรบางรายที่เริ่มปลูกแตงโมจะยังไม่ทราบถึงความเหมาะสมของยากับโรคและแมลงศัตรูทำให้การใช้สารเคมีนั้นไม่ค่อยได้ผล นอกจากนี้การปลูกแตงโมจำเป็นต้องอาศัยแรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากจะอาศัยแรงงานในครัวเรือนแล้วยังต้องจ้างแรงงานมาช่วยอีกด้วย เพื่อให้แตงโมมีการเจริญเติบโตสม่ำเสมอทั่วกันทั้งไร่ สะดวกในการดูแลรักษาและเก็บเกี่ยว

1.2 ผลผลิตต่อไร่ต่ำ เนื่องจากแตงโมเป็นพืชที่มีขั้นตอนในการดูแลรักษามาก แต่เกษตรกรบางรายขาดการดูแลรักษาเท่าที่ควร เช่น บางรายไม่มีการช่วยต่อดอกให้แตงโมหรือไม่มีการรองและกลับผลแตงโม รวมทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยสภาพดินฟ้าอากาศตามธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตโดยไม่มีการรดน้ำ แต่อาศัยฝนและหมอกสำหรับการเจริญเติบโตของแตงโม นอกจากนี้ในขั้นตอนการเตรียมดิน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการปลูกขั้นตอนหนึ่งนั้น เกษตรกรบางรายไม่มีการเตรียมดินที่ดีพอ มีการไถพรวนดินเพียงครั้งเดียว ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถทำลายวัฏจักรของโรคพืชและแมลงที่อยู่ในดินได้ จึงเกิดการระบาดของโรคพืชและแมลงศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง และต้องใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชสูงขึ้น รวมทั้งการปลูกแตงโมซ้ำที่เดิม ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคและแมลงศัตรูพืชมาก ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง

1.3 ต้นทุนการผลิต จากการศึกษพบว่า ต้นทุนการผลิตขึ้นอยู่กับค่าวัสดุการเกษตร ซึ่งได้แก่ ค่าปุ๋ย และสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และเนื่องจากผลผลิตต่อไร่อยู่ในเกณฑ์ต่ำจึงทำให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยอยู่ในระดับสูงด้วย

1.4 คุณภาพของแตงโม แตงโมที่ปลูกในฤดูฝนจะมีความหวานน้อยกว่าแตงโมที่ปลูกได้ในฤดูหนาว รวมทั้งขนาดของผลก็เล็กกว่า เนื่องจากสภาพอุณหภูมิมีความเหมาะสมน้อยกว่า และในขั้นตอนการดูแลรักษาเกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่มีการรองและกลับผลแตงโม ทำให้สีผิวของเปลือกแตงโมไม่สม่ำเสมอ ราคาจึงต่ำลง นอกจากนี้การที่เกษตรกรใช้สารเคมีในการป้องกัน

และกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมาก ทำให้เกิดสารพิษตกค้างในผลแดงโมซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และอาจเป็นอุปสรรคในการส่งออกไปยังต่างประเทศ

1.5 อื่น ๆ เช่น ปัญหาจากเกษตรกรที่ไม่ค่อยยอมรับการแนะนำวิธีการใหม่ ๆ ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่เกษตร กล่าวคือ เกษตรกรมักอาศัยประสบการณ์ของตนเอง และจากการสอบถามจากเพื่อนบ้านหรือร้านค้าที่จำหน่ายวัสดุการเกษตรในการปลูก

2. ด้านการตลาดและราคาจำหน่าย

2.1 เกษตรกรส่วนใหญ่ขายผลผลิตทันทีหลังเก็บเกี่ยว และมีขายคละกันไป ทำให้ราคาที่ได้รับอยู่ในเกณฑ์ต่ำ รวมทั้งการที่ประเทศไทยมีระบบการค้าอย่างเสรี รัฐบาลไม่ได้เข้ามาข้องเกี่ยวกับทั้งในแง่การผลิตและในระบบการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแดงโมนั้น เกือบจะไม่ได้ได้รับความสนใจจากรัฐบาลเลย เนื่องจากอาจถูกมองว่าเป็นพืชที่ไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เพียงแต่เกษตรกรเลือกปลูกเองด้วยความคิดว่า ถ้าผลิตและขายได้จะได้รับผลตอบแทนดีในช่วงระยะเวลาอันสั้นคุ้มค่ากับการเสี่ยง การกำหนดราคาจึงขึ้นอยู่กับพ่อค้า อีกประการหนึ่งตัวของเกษตรกรเองไม่มีการรวมกลุ่มกันในการขาย ทำให้ปริมาณที่ขายในแต่ละครั้งมีจำนวนน้อย ส่งผลถึงการขาดอำนาจในการต่อรองราคา

2.2 แดงโมเป็นพืชที่เก็บไว้ได้ในช่วงระยะเวลาสั้น ประมาณ 7-10 วันหลังการเก็บเกี่ยว ผลผลิตที่เก็บได้ในแต่ละรุ่นจึงมีปริมาณมาก จึงต้องเก็บเกี่ยวและรีบขายไปในทันทีและส่วนใหญ่จะไม่นำผลผลิตไปขายเอง ราคาที่ได้รับจึงขึ้นอยู่กับพ่อค้าซึ่งค่อนข้างต่ำ

2.3 ราคาขายแดงโมที่เกษตรกรได้รับนั้นไม่แน่นอน โอกาสที่จะขายได้ในราคาสูงนั้นมีน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น นับตั้งแต่ค่าไถ ค่าจ้างแรงงาน ค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ซึ่งเกษตรกรบางส่วนไม่มีเงินลงทุนในการปลูก จึงต้องกู้ยืมหรือขอสินเชื่อสำหรับวัสดุ-การเกษตรที่ต้องใช้ เช่น ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ฯลฯ จากร้านค้าหรือพ่อค้าคนกลางมาใช้ก่อน ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น

2.4 การกำหนดคุณภาพ และมาตราซึ่งตวงวัดในการซื้อขายยังขาดมาตรฐานที่แน่นอน เช่น ใช้รถบรรทุก 10 ล้อ รถบรรทุก 6 ล้อ หรือรถบรรทุก 4 ล้อ เป็นมาตราตวงวัด นอกจากนี้ราคาผลผลิตยังขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตในช่วงนั้น ๆ ด้วย ปกติเกษตรกรที่เก็บเกี่ยวและขายแดงโมออกสู่ท้องตลาดได้ก่อนมักได้ราคาดีกว่า

จากปัญหาข้างต้น สามารถสรุปเป็นปัญหาและข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลตอบแทนจากการปลูกแดงโมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ ดังนี้

- เกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องโรคและแมลงศัตรูของแตงโม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นมักปรึกษาปัญหากับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะได้ยามาครั้งละหลาย ๆ ชนิด เกษตรกรใช้ยาหลายประเภทรวมกันในการฉีดพ่นป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำให้เสียค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการใช้ยาหลาย ๆ ชนิด อันอาจจะเป็นการให้ยาไม่ตรงกับโรคและก่อให้เกิดโอกาสที่โรคและแมลงจะตั๋วยาได้ง่าย

- เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ยา โดยใช้ยาหลาย ๆ ชนิด เพื่อป้องกันโรคเดียว ใช้ยาหลาย ๆ ครั้งเกินความจำเป็น ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรไม่แน่ใจในประสิทธิภาพของยาที่ใช้จึงไม่ได้เลือกยาที่เหมาะสมกับความรุนแรงของโรค เช่น ใช้ยาที่มีประสิทธิภาพสูงและการพ่นยาที่ไม่ถูกวิธี มีผลทำให้ต้นทุนสูงขึ้นทางอ้อม

- เกษตรกรขาดความรู้ในการใส่ปุ๋ย เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ใส่ปุ๋ยตามความต้องการของแตงโมเป็นระยะ ๆ ตามการเจริญเติบโตของแตงโม ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นโดยทางอ้อม

- เกษตรกรขาดความรู้ด้านการตลาดอย่างเพียงพอ เนื่องจากเกษตรกรเชื่อว่าเมื่อปลูกแตงโมแล้วจะมีผู้มารับซื้อทั้งหมด นั่นคือ สามารถขายได้ ราคาจำหน่ายจะสูงหรือต่ำจึงขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง

นอกจากปัญหาที่สำคัญเหล่านี้ เกษตรกรยังขาดความรู้ทางด้านหลักวิชาการของการปลูกแตงโม ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้เสนอแนะแนวทางแก้ไข ดังนี้

: หน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องของทางราชการควรรีให้ความสนใจ เข้าไปศึกษาปัญหาต่าง ๆ ในด้านโรคพืชและแมลง วิธีปลูก เพื่อจะได้ให้คำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมแก่เกษตรกร รวมทั้งศึกษาและปรับปรุงพันธุ์ให้มีคุณลักษณะในการต้านทานโรคสูง และนำเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการปรับปรุงพันธุ์เหล่านี้มาเผยแพร่แก่เกษตรกร

: การจัดหาแหล่งเงินทุน ให้เกษตรกรรวมทั้งการจัดการด้านการตลาด